

TWO LECTURES

Stein Rokkan and the Twentieth Century
Social Science

Den sociala rapporteringens tidstypiska
förankring

ERIK ALLARDT

STEIN ROKKAN CENTRE FOR SOCIAL STUDIES

BERGEN UNIVERSITY RESEARCH FOUNDATION

SEPTEMBER 2003

Working Paper 14 - 2003

Contents

FOREWORD	3
STEIN ROKKAN AND THE TWENTIETH CENTURY SOCIAL SCIENCE	5
The Social Sciences as a Product of the Twentieth Century	6
Stein Rokkan and the Different Phases of Social Science Orientation.....	8
Rokkan's Methodology.....	10
Master Processes in the Twentieth Century European Politics.....	11
The Latest Phase of Social Science Development.....	14
Literature.....	15
DEN SOCIALA RAPPORTERINGENS TIDSTYPISKA FÖRANKRING.....	17
Välfärdsstaten kom sent till sociologin.....	18
De sociala indikatorernas intåg.....	19
Det svenska forskningsinitiativet: individens resurser.....	19
Resurser, behov eller önskningar?.....	22
Utgångspunkterna vid den komparativa, nordiska jämförelsen	25
Problematik kring gemenskap och identiteter.....	25
Välfärdsstatens och den sociala rapporteringens förstelning	26
References.....	28

Foreword

Erik Allardt (born 1925) received his doctoral degree in sociology at the University of Helsinki in 1952. He was Professor of Sociology at the University of Helsinki from 1958 until 1991. He has been a Visiting Professor at many universities in the USA, Sweden and Germany. During the years 1986–1991, he was Director of *Finlands Akademi* (the Finnish Research Council), and he ended his career as Chancellor of *Åbo Akademi*, the Swedish-speaking university in Turku, 1992–94. Allardt has published 20 books and more than 600 articles covering a broad thematic field, but with emphasis on analyses of the causes of the growth of political radicalism (especially communism); comparative studies of welfare and quality of life; analyses of language minorities (especially the Swedish-speaking Finns); and the re-emergence of ethnic identity as a political and social factor in modern European societies. Among his books are: *Mass Politics. Studies in Political Sociology* (1970), co-edited with Stein Rokkan; *Att ha, att älska, att vara. Om välfärd i Norden* (1975); and *Språkgränser och samhällstruktur: Finlandssvenskarna i ett jämförande perspektiv* (1981), co-authored with Christian Starck. Erik Allardt was appointed *doctor honoris causa* at the University of Bergen in 1996.

Erik Allardt was invited to Bergen by the Stein Rokkan Centre and the Department of Comparative Politics in May 2003 to give two lectures: one on 15 May, marking the inauguration of the «Stein Rokkans Hus» with a lecture on «Stein Rokkan, a Builder of the Post World War Social Science and an Inspirational Force in Scandinavian Political Sociology»; and one on 16 May in the *Velferdsforum* (Forum for Welfare Research) at the Stein Rokkan Centre on «Scandinavian Studies of Well-Being and Quality of Life – Accomplishments and Shortcomings».

Bergen, August 2003

Stein Kuhnle

Stein Rokkan and the Twentieth Century Social Science

It is not easy to give an even fairly complete presentation of Stein Rokkan's contributions as a scholar in the social and political sciences. He was an outstanding pioneer in several subfields. At the same time he never emphasized his own importance. Actually, his combination of modesty and scholarly confidence was one of his conspicuous qualities. In the major posthumous presentation of the scholarly works by Rokkan entitled «State Formation, Nation-Building and Mass Politics in Europe. The Theory of Stein Rokkan» (Flora (ed.) 1999), Kenneth Newton, executive director of ECPR, one of Stein Rokkan's administrative creations, presented in the forewords the following characterization:

«Rokkan's unique role in the early years was that of an oligarch who was not a *prima donna*. His was steady presence. He pulled things together. He exercised a calming influence. He was the facilitator who, because of his enormous standing as a scholar and stature as an individual, was able to get energy and creativity flowing in the same direction. There were brilliant soloists in the orchestra; Rokkan was the main conductor».

The book referred to, «State Formation, Nation-Building and Mass Politics in Europe, The Theory of Stein Rokkan» is in itself a remarkable and first-rate creation. It was edited, or rather brought together from numerous texts, by Peter Flora with the help of Stein Kuhnle and Derek Urwin. It is well-known that Stein Rokkan during his life-time never got the time to collect his many ideas into one major volume. During the years, however, there was in Rokkan's scholarly working a strong tendency to theoretical systematization of his main ideas. Peter Flora has with great skill and insight pulled together the main threads in Rokkan's theory and research programme. It is an open question whether Rokkan himself would have written such a text. The general assumption is that such an accomplishment was hindered only by his too early death. On the other hand, his ability to track and discover new crucial factors and phenomena had always led him to construct new and theoretically rich openings. The book on state formation, nation-building and mass politics in Europe consists actually of two different parts. There is first a 90-page introduction written by Peter Flora about Rokkan's theory and research programme. Then follows the basic text consisting of a very rich and skilfully performed selection and partly paraphrased combination of Stein Rokkan's numerous texts, often originally presented as papers in conferences organized by him. As Flora says, the first part is both an introduction which should be read first, and an interpretation which should be read after Rokkan's text. Today it appears almost

impossible to orient oneself in Rokkan's ideas without first consulting Flora's introduction. It seems fair to say that the authors of the volume under the heading of «State Formation, Nation-Building and Mass Politics in Europe» are both Stein Rokkan and Peter Flora with the assistance of Stein Kuhnle and Derek Urwin. It does not belittle Stein Rokkan's decisive contributions. He was and is still the main conductor.

My intention here is to discuss and to locate Stein Rokkan and his ideas in the context of the developmental patterns of the twentieth century social science. I will not present any new contributions to Rokkan's theory in terms of his and Peter Flora's framework, but I will discuss Stein Rokkan's position in the development of both Norwegian and international social science.

The Social Sciences as a Product of the Twentieth Century

In European university life academic social science is basically a product of the period and scientific activities evolving after the Second World War. To be true, problems typical of the present-day social sciences had been studied for centuries, and many crucial approaches for analyzing social and political life had been created during the 19th and early 20th century. Nevertheless, the rapid development of the social sciences into important and popular academic fields came after the Second World War after the defeat of the Nazi and Fascist dictatorships with their hostility to democratic proceedings and values.

Although the social sciences have been not only a product but even a fairly central and dominant characteristic of university life during the second half of the 20th century, the accentuations within the social sciences have not remained the same throughout the whole period. There are good grounds for distinguishing three different phases of both the position of and the main emphasizes of the social sciences during the second half of the 20th century. The three periods are:

First, there was after the end of the Second World War a very strong emphasis on socialization mechanisms not only as the basic feature of society but also as the crucial object of social study. It has even been proposed that one of the crucial consequences of the Second World War was the arrival and furthermore the establishment of the American learning theory in the countries of Western Europe. The outcome of the war did not encompass only the defeat of the Nazi ,German armies but also the repudiation of positive views about the authoritarian personality, of commendations of prejudices and of praise of antidemocratic feelings and practices. A belief that human beings through education and learning devices could be socialized into a democratic mode evolved (Allardt 2000: 74). In sociology it resulted in emphasis on social psychology, and in political science it led to a belief in the behavioral approach. Learning theory, social psychology and the behavioral approach were for ten years, approximately from 1945 to 1955, dominant novelties in the social sciences.

During the second phase, beginning around the middle of the 1950's, it was increasingly realized that social improvements could not be accomplished by

socialization and learning alone, but that they also required substantial reforms both in economy, polity and social policy. In the social sciences macro sociology, the study of political institutions and the creation of welfare policies became the fields worthwhile to speak about and to promote. The society came back in. It led to a strong interest in comparative research, systematic comparisons of total societies. Both in sociology and political science the subfield of political sociology gained much popularity. It meant a simultaneous emphasis on both how social factors influence politics, and on how politics in its turn influences social life. If the first post-second world war phase, can be characterized by a dominance of social psychology, the second phase, lasting from approximately the middle of the 1950's to the middle of the 1980's, was, if not completely dominated, at least distinguished by a particular interest in macro phenomena, in social and political systems, and in their both historical and geographical background features. The period of macrostudies was indeed in the public mind the heyday of the social and political sciences. Arguments and views borrowed from political science and sociology were strongly visible both in public debates and in governmental proposals.

At the third phase, emerging at the end of the twentieth century, the focus on nation-states had lost some of its lustre. New tendencies alien to the previous emphasis on international comparisons have emerged. Two, in a sense almost diametrically opposed trends, globalization and individualization, possess a particular topicality. The terms denoting the trends are in many senses vague and abstruse, but it is hard to deny that they contain crucial descriptions of what is happening in today's societies. Many observable important economic and social phenomena are today not restricted and concentrated to a single society or even to just one part of the world. They are of global importance. In European political science and sociology the trend towards individualization is equally topical. Ulrich Beck and Elisabeth Beck-Gernsheim who have written a leading treatise about individualization describe what the process means in different walks of life. They present several telling descriptive phrases about the individualization as a general tendency. «Everything is acted out in the personalized costumes of the individual», or «the ethic of individual self-fulfilment and achievement is the most powerful current in modern society», or «people are integrated into society only in their partial aspects as taxpayers, car drivers, students, consumers, voters, patients, producers, fathers, mothers, sisters, pedestrians, and so on» (Beck and Beck-Gernsheim 2002: 22–23). These are just opening statements but they are nevertheless telling. The Becks continue to tell what the individualization does not entail. It does not mean individualism or market egoism or emancipation (p.202). In terms of political sociology individualization implies that most traditional background factors and their social constraints are much less important than they used to be still some decades ago. Social class, social status, ethnic and linguistic affiliations, nationality, regional affiliations etc. are still to some extent determinants of political and social behavior, but they have clearly less impact than they used to have. There has occurred a decline of the explanatory power of the traditional determinants of political behavior. At least on the European scene hybrids, that is individuals combining elements from different social backgrounds, are increasingly observable. It is seen both in the rise of single case political movements, and in obvious increases of the floating vote. This new third phase,

is, as said, dominated by globalization and individualization. They represent dominant societal trends at the outset of the twentyfirst century.

Stein Rokkan and the Different Phases of Social Science Orientation

Thus, we have three distinguishable phases or periods in the post-second world war social science: first, the phase of dominance by social psychology from 1945 to 1955, second, the period of emphasis on macro studies in the social and political sciences from about the middle of the 1950's to the end of the 1970's, and third, a phase, beginning towards the end of the twentieth century, dominated by trends to globalization and individualization. One may of course ask what Stein Rokkan and his scholarship have to do with this threefold periodical classification. The answer is that the impact and brilliance of Stein Rokkan's scholarship was especially enacted and established during the second phase which also represented a kind of heyday in the social sciences, but that his ideas and activities also have a clear relation to the developments during the first and the third phase.

It is important to remember that Stein Rokkan was born in 1921 in Outer Lofoten, a very distinct periphery not only in Europe but also in Norway. His school days were spent in Narvik which he left in 1939 for studies of languages, especially French, at the University of Oslo. His studies were interrupted in 1943 when the German occupation force closed the university. After the liberation in 1945 he returned to the university. It is told that he achieved examination results so outstanding that they became known all over the university (Daalder 1979). He moved to studies in political philosophy in which he presented a brilliant Magister-thesis about David Hume in 1948. From this time on he also became empirically oriented, was enrolled in a for the time very important study of democracy at Unesco, and studied at Columbia University, Chicago and the London School of Economics in 1949–1951. In 1951 he also became associated with the newly founded Institutt for Samfunnsforskning, Institute of Social Research, an institute which was both very highly regarded and also envied by us, social scientists in the other Nordic countries.

The Oslo Institute of Social Research was one of the main factors behind the fact that Norwegian sociology during the post-war period, especially in the 1950's became the leading force in the social sciences of the Nordic countries. It was not the doing of Stein Rokkan, but rather an accomplishment by Vilhelm Aubert who can be characterized as a «*primus inter pares*» in a likeminded group consisting of Sverre Lysgaard, Odd Ramsøy, Harriet Holter, Thomas Mathiesen, Nils Christie, and Yngvar Löchen among others. The Institute of Social Research was during the post-war period visited by many famous American scholars such as Paul Lazarsfeld, Angus Campbell, David Krech, Leon Festinger, Stanley Schachter and John French. Many of them were social psychologists who actually defined the main and leading tunes in both American and European post-war sociology. They showed, in opposition to the scholarship that had prevailed in Nazi Germany, the strong importance of the social milieu and socialization in peoples' feelings, memory, personal relationships, social commitments,

opinions, acceptance of behavioral rules etc. This socialpsychological orientation was strengthened at the Institute with consequences not only in Norway but also in Sweden and Finland

The Norwegian sociologists, however, developed their own speciality in their strong and particular emphasis on hidden and latent societal forms and patterns. The study of latent social patterns has of course traditionally been a central task of sociology which emerged as a discipline with focus on hidden and often unconscious patterns in contrast to the study of manifest occurrences in economics. In reference to the recently deceased Robert K. Merton's well-known distinction between manifest and latent functions of social phenomena, it may be said that the study and discovery of the latent functions of social phenomena usually seems more imaginative and demanding than the mere study of manifest functions and patterns. Nevertheless early Norwegian sociology placed an unusually systematic and persistent emphasis on the hidden patterns and motives of social action and societal occurrences. Some of the studies dealt with the hidden social functions of legislation and legal punishment. Crucial results were summed up in Vilhelm Aubert's book «The Hidden Society», published in English in 1965.

Lars Mjøsset (1991: 150) has labelled the time of concentration on the hidden and latent «the golden age of Norwegian sociology». As already told, this orientation was not a creation of Stein Rokkan. However, he became socialized into modern social science by his stay at the Institute of Social Research and his acquaintance with phenomena of the hidden society. This may, in fact, be a reason for the fact that Stein Rokkan was always very open for new explanations and combinations. There is still, however, one very important aspect of Stein Rokkan's relationship with the sociology of the latent and hidden and with the golden age of Norwegian sociology. Even if Stein Rokkan came from the Norwegian periphery, on which he made astute observations, in his main orientations he can hardly be labelled a typical Norwegian sociologist. His relevant field of observation was the whole developed world and he was keen to observe center-periphery relations not only in Norway but on an all-european basis . He used his background as a point of departure but he extended his research interests to the world.

Actually Stein Rokkan became a leading international scholar during the second phase of the post-war social science with its foci on macro studies and international comparisons. In 1958 he moved to a research fellowship at the Christian Michelsen Institute in Bergen, and in 1966 he was appointed to a chair in comparative sociology at the University of Bergen which then under the leadership and guidance of Stein Rokkan developed into a leading international center of comparative studies of politics and societal development. One of his foremost platforms was the Committee of Political Sociology which was founded in 1959 by Rokkan and some other international scholars, and which particularly during the 1960's was as a leading research committee both of ISA, the International Sociological Association, and IPSA, the International Political Science Association (Rokkan 1970: 1–44). The Committee with its first chairman, Seymour Martin Lipset, and its first Secretary, Stein Rokkan led to a new and fruitful cooperation between political scientists and sociologists. Yet, it must be admitted that many of us who were members of the Committee remained in our folds as sociologists or political scientists. The sociologists kept studying the influence of social factors on politics, and in this vein they represented rather the sociology of politics than a true

political sociology. Many political scientists on their side continued to focus on political phenomena both as dependent and independent variables. Stein Rokkan was indeed a political sociologist able to study the interaction between social and political phenomena in all their forms and guises. However, his theorizing and methodological applications were not restricted to just the social sciences, sociology and politology. He also applied knowledge from history, geographics, and linguistics in a very fertile manner.

To summarize, Stein Rokkan was a leading scholar of the second period of the social science development after the Second World War. As an external token of his position, he and Gunnar Myrdal are the only in the Nordic countries actively working scholars who have been listed and treated as personal items in the last edition of the *Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (2001).

Stein Rokkan died in July 1979, just on the eve of the rise of a new social science orientation with special focus on globalization and individualization. With this new development there evolved a clear increase in inter-disciplinary research, an activity in which Rokkan had been a forerunner. However, it can be discussed to what extent Rokkan's theory and program is applicable on phenomena related to globalization and individualization. To this issue we will briefly return after a presentation of the main features of Rokkan's macro studies.

Rokkan's Methodology

Social science's first post-second world war phase with its emphasis on social psychology was basically a period of unhistorical approaches and a fairly rigid positivism. There was a belief or at least a hope that it also in the social sciences would be possible to develop propositions in the form of hypothetic-deductive systems which could be submitted to verificational study and testing on the lowest level of generalization. As a young researcher Stein Rokkan was at first socialized into a belief that it was possible to build unitary and general social theories. In the Rokkan-Flora book it is in several passages mentioned that Stein Rokkan was very fond of the word parsimonious and that parsimony for him was a scientific ideal to attain (Flora 1999: 95, 97, 141, 346). However, parsimony in science is very much an ideal and tune of a positivistic science emphasizing a few principles, propositions and laws covering a great mass of facts. As soon historical specificities are accounted for, parsimony declines.

However, Rokkan systematically aimed to attain both parsimony and respect for unique, historical processes. He emphasized for instance, the temporal nature of cleavage structures, the necessity to regard the explanatory models as context-specific, and the accounting for different forms of territorial systems (Flora 1999: 7, 11–12, 97–104). One outstanding trait and an unusual asset in Rokkan's social and political analyses was his ability to point out general tendencies, while he at the same time was keen to observe critical differences and developmental paths. He was in fact, in his empirical studies, in an unusual degree able to combine many of the best sides of both a positivism directed at generalities and a historical approach emphasizing context-specific and temporal occurrences. In this respect, he belongs to a small selected group of truly

outstanding empirical analysts of social affairs, mass politics and economics such as Max Weber and John Maynard Keynes.

Stein Rokkan's methodological stance and his contributions to methodology can not be described only by indicating his position in recent methodological controversies and as a mediator between positivistic and historical approaches. He attached great importance to the development of sophisticated quantitative methods and to the technical and administrative tools for gathering reliable data. He was one of the first social and political scientists to see and to notice the great methodological value of data archives. He left the actual building and constructing of data archives to younger colleagues, but he was one of the very first to promote their establishment and the international cooperation between them. In the same vein he was keen to promote computer usage and computer centers. Sometimes he half jokingly and half seriously elegically spoke about a future when doctoral dissertations could be performed simply by presenting computer sheets. In Rokkan's case computer usage was by no means considered as a superficial tool for avoiding hard thinking and historical wisdom. This was also testified by the many international conferences he initiated around the problems of computer usage.

All in all, Rokkan's methodological analyses and positions were related both to his central methodological approach, the comparative method, and to what could be labeled his central political position, the fostering of international co-operation. The comparative approach was indeed served by the development of data-archives and computer usage. Also his theoretical methodological demands such as the quest for context-specific comparisons, the stress on the multidimensionality of social configurations and the emphasis on basic historical breaktroughs both served and were crucial for Stein Rokkan's comparative approach.

Master Processes in the Twentieth Century European Politics

In his articles, conference papers and books Rokkan presented and analyzed those master processes in the European societal and political development which had led up to the system and structure of the Western European society at the end of the twentieth century. The master processes were thoroughly analysed and studied in Rokkan's numerous publications but, as said, he never got the opportunity to present and to combine them and their joint consequences in a magnum opus.

As told, such a coordination was performed by Peter Flora with the assistance of Stein Kuhnle and Derek Urwin in the book on the theory of Stein Rokkan. A list of those master processes, treated by Rokkan and also presented by Flora, is of a definite interest, because credible diagnoses of where we stand in today's societies have to account for those historical processes analyzed by Stein Rokkan. The order in which the master processes are presented is, however, different in Flora's Introduction (pp. 4-91) and in the main text of the book (pp. 93-383). Flora's Introduction is basically chronological, while in the text aiming to present Rokkan's writings in a systematic perspective, the master processes are discussed in a order best suited for describing the

theoretical framework. The following brief presentation of Rokkan's four central master concepts is here roughly chronological and indicates in what time order the focus was on the different items.

- 1) *Democratization and its Thresholds*. At an early stage Rokkan initiated together with Henry Valen a Norwegian program of voting research which was coordinated with the study on electoral studies at the Survey Research Center in Ann Arbor (Valen and Rokkan 1967: 294–305). Rokkan began his work on the democratization of the European nations showing how it had meant the removal or lowering of thresholds such as the obstacles to political participation, to access to parliament and to participation in the government. The introduction of universal suffrage in most West European countries tended to stabilize the party systems in a majority of the European countries from the 1920's onwards. This was the rise of one of Stein Rokkan's often discussed and debated ideas, namely the idea of *the frozen party system*. During the process of democratization organizational and political constellations tended to become institutionalized and became difficult to change. Today a change is under way with the emergence of new types of parties such as the Greens and the Norwegian progress party (Fremskrittspartiet), but it is still difficult to tell about the path ahead.
- 2) *Cleavages with a Social Background and Political Outcomes*. The study of the democratization processes gave rise to one of the crucial concepts in the working of the Committee of Political Sociology in the 1960's. Cleavages and cleavage structures became favorite concepts in the study of party systems and mass mobilization. Cleavages were mainly understood as structurally based enduring political conflicts that tended to polarize political life. Due to different historical traditions the cleavage structure developed in different ways in different parts of Europe. In the Nordic countries there were after the Second World War mainly three politically important cleavages: *the center-periphery cleavage*, that is conflicts between the central areas, often strongly concentrated in the capital, and the population in the peripheries, *the urban-rural cleavage*, usually manifesting itself in conflicts between farmers and workers, and *the class cleavage*, mainly in the form of conflicts between employers and workers, or perhaps rather in its politically institutionalized form as a conflict between Socialists and adherents of the Bourgeois parties. The class cleavage has produced working-class parties in all European countries, but their strength used to vary greatly due to the split between Social Democrats and Communists. After the fall of the Communist and Socialist regimes in Eastern Europe, there is an entirely new situation, but clear tokens of a radical change in the cleavage structure are still missing. As Rokkan emphasized, in many European countries there has existed a fourth, very important cleavage, namely a religious one, often also related to institutional tensions between the state and the church. In the past Christian parties emerged mainly in the religiously mixed and some of the Catholic countries, but today we have got Christian parties also in the Nordic, basically Lutheran countries. In some European countries there has been a considerable influx of immigrants of an Islamic faith. Also parties and organizations opposed to the new immigrants have emerged. There are now many tokens of

ongoing changes in the party systems and cleavage structures, but the present picture gives only incomplete information of what the future may hold.

- 3) *State-Formation and Nation-Building*. Towards the end of the 1960's Rokkan became interested in how the nation-states, which had been his main units for international comparisons, had developed and been created. The point of departure was a lengthy paper on different models of the study of nation-building, originally prepared during his stay at the Stanford Center for Advanced Study in 1967 and then published in extended versions in various publications (Rokkan 1970: 46–71). Crucial for many of his analyses was the distinction between centers and peripheries that had been a cornerstone in his studies on mass mobilization and political participation. The European nation-building had as a rule started at the centers, but had then been extended to the peripheries which became incorporated in what was to be the nation-states. Thus, in Western Europe the nation-building as a rule had been preceded by state formation. He even spoke of the National Revolution which was of the same, or perhaps even greater importance than the industrial and social revolutions. The national revolutions involved both industrialization, social equalization, a rapid rise of the educational level, the creation of national solidarity and democratization. The present European nation-states are basically products of the processes analyzed by Stein Rokkan. Today they are also changing due to processes of international cooperation of which the creation of the European Union at least at the present is the crucial one. Rokkan's ideas are still of unusual value and usefulness in attempts to understand how the present-day Europe emerged, but it remains to be shown and analyzed how much they can be applied in studying the recent developments.
- 4) *Historical Developments Conditioning State-Formation and Nation-Building*. Towards the end of his life Stein Rokkan became increasingly interested in historical processes and in historical constellations with long-lasting consequences. The first was the heritage of the Roman Empire, and then came for instance the growth of the supranational Catholic Church, the growth a central city belt, and the development of the rich western and north-western parts of Europe with the help of the rise of capitalism. Rokkan often emphasized the difference between the European west-east axis with its consequences for economic development and the south-north axis with its mainly cultural effects. Actually Rokkan was able to integrate and summarize a complicated web of central historical processes and factors into a comprehensive model of the European development. It definitely helps us to see how the present-day Europe came about, but, as I have repeatedly emphasized, it remains to be studied how much Rokkan's theory can be used for describing and analyzing the most recent developments.

The Latest Phase of Social Science Development

Since Stein Rokkan's death in 1979 the social sciences have changed a great deal. There are changes as well in the content and structure of the social sciences as in nature of social phenomena considered to be worthwhile and important to analyze. It is often emphasized how major advances and innovations in the natural sciences today occur in the intersections of and through a combination of ideas from different sciences such as physics, chemistry, medicine, and biology. The same is very much true also for the social sciences. The major advances and the truly relevant descriptions of the social world are observable in studies at the intersections of the different social sciences. It is obvious that the importance of crossdisciplinary studies has increased greatly. Stein Rokkan made his start as an international scholar in a truly cross-disciplinary field, namely political sociology, which was considered as a hybrid of political science and sociology. Today the term «political sociology» is not as popular as in the 1950' and 1960's, but, on the other hand, it has developed into a much wider crossdisciplinary field than it earlier was. Today political sociology embraces not only political science and sociology but also political history and political geography. This conforms extremely well with Rokkan's personal development as a scholar. He started by studying mass mobilization, incorporations of peripheries, and sociopolitical cleavages in the style of sociology and political science, but during his scholarly development he became increasingly interested in historical processes, territorial conditions and the sources of ethnic, linguistic identities. In his time he also showed an unusual interest in the advances and opportunities offered by the rapidly developing information technology. Rokkan's conceptions of the relationships and intersections of the different social sciences appear even today as very topical.

When changing the focus from what occurs in the methodological foundations of the social sciences to what actually is crucial in today's society and social transformations the problem is of another kind. It can always be debated which are the true master processes in society. To list, as has been done here, globalization and individualization, as today's crucial trends, can of course be discussed, but at least both processes have been extensively discussed in recent both scientific and journalistic descriptions of what is central in today's society. Unfortunately Stein Rokkan has not been present during the rise of and the extensive discussions of these two master processes, but it is worthwhile to ask whether his theory still can throw light on them.

Rokkan gave a great emphasis to state-formation and nation-building, but globalization implies that the nation-states have declined in significance. An immediate, superficial conclusion is that also Rokkan's theory has declined in significance. On the other hand, Rokkan's text contains systematic information about how new solidarities and unified political systems arise. A unification of Europe may not in many facets be entirely different from how unified nation-states emerged. Indeed, it would be a formidable and demanding task to analyze how Stein Rokkan's very comprehensive systematization of how unified and solidary political systems arose in Europe could be used for analyzing present international developments.

The tendency to individualization appears in the first hand to constitute an even more alien process than globalization in terms of Rokkan's theory. The concept itself is manyfaced and not very clear. In Beck's version it is mainly a description of a personality trait dominant in modern society. It entails a compulsion to individual fulfillment, to live a life of your own and to do things on your own. However, it does not all mean independency of institutions. Rather it contains a compulsion to choose between different institutionalized alternatives. Typical for modern life is that persons are not born into identities but they have to take the risk of choosing between different identities. One of the most obvious consequences of the process of individualization is that concepts related to traditional categories such as nationality, social class, ethnicity, religion etc. explain less than they used to do. On the other hand, people are still integrated in the society but it occurs only «in their partial aspects as taxpayers, car drivers, students, consumers, voters, patients, producers, fathers, mothers, sisters, pedestrians and so on» (Beck and Beck-Gernsheim 2002: 22–24). Despite the indefiniteness of the definitions presented by the Becks, they contain telling descriptions of modern Europeans and of the tendencies to weakening and change of social commitments. Stein Rokkan's style is very different from the Becks's, but Rokkan has systematically analyzed processes of variations in the strength of political and social commitments and also indicated how people internalize their politically relevant identities.

Stein Rokkan's theory is definitely one of the most comprehensive in describing how the present European system of mass politics and national commitments came about. During the last twenty years entirely new tendencies in politics and the societal life have emerged. It is a formidable task for young scholars to systematically study and analyze how Stein Rokkan foreboded the social and political trends observable and emphasized today.

Literature

- Allardt, E. (2002) «Perspektiv och perspektivförskjutningar inom nordisk sociologi», *Dansk sociologi*, 11: 71–83.
- Aubert, V. (1965) *The Hidden Society*. Totowa, New Jersey: The Bedminster Press.
- Beck, U. and E. Beck-Gernsheim (2002) *Individualization. Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. London: Sage.
- Daalder, H. (1979) «Stein Rokkan 1921–1979: A Memoir», *European Journal of Political Research*, 7: 337–355.
- Flora, P. with S. Kuhnle and D. Urwin (ed.) (1999) *State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe. The Theory of Stein Rokkan*. Oxford: Oxford University Press.
- International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2001) Amsterdam: Elsevier, 26 volumes.
- Mjöset, L. (1991) *Kontroverser i norsk sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rokkan, S. (1970) *Citizens, Elections, Parties. Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rokkan, S. (1970) «Introduction. International Cooperation in Political Sociology», in E. Allardt and S. Rokkan (eds): *Mass Politics. Studies in Political Sociology*. New York: The Free Press.

- Saelen, K. Thesen (1981) «Stein Rokkan, A Bibliography», in P. Torsvik (ed.): *Mobilization, Center-Periphery Structures and Nation-Building, A volume in commemoration of Stein Rokkan*. Bergen-Oslo-Tromsø: Universitetsforlaget.
- Valen, H. and S. Rokkan (1967) «The Norwegian Program of Electoral Research», *Scandinavian Political Studies*, 2: 294–305.

Den sociala rapporteringens tidstypiska förankring

Det är anmärkningsvärt att man inom sociologin och inom den teoretiska socialforskningen mycket sent började tala om välfärdsstaten och med den förknippade konstruktioner. Såsom Stein Kuhnle (1994: 9) har påpekat är välfärdsstaten en europeisk uppfinning. I allmänt bruk kom begreppet dock först efter det andra världskriget. Det berättas att det engelska ordet «welfare state» infördes i New York Times Index första gången året 1948 och att det togs med i Oxford English Dictionary i 1955 (Kuhnle 1983: 9). Det är svårt att säga när ordet först framfördes, men Kuhnle berättar hur den norska professorn i statsekonomi, Ebbe Hertzberg, redan 1884 talade om välfärdsstaten i ett föredrag. Det var emellertid länge använt enbart av representanterna för den så kallade statsekonomi eller, kan man kanske säga, av nationalekonomer med socialpolitisk inriktning.

Visst började tankegångar om välfärdsstaten spira redan under andra hälften av 1800-talet då Bismarck i Tyskland genomförde lagar om socialförsäkring och andra europeiska länder förhållandevis snart följde efter. Redan kring mitten av 1800-talet framfördes tankar om olika former av socialförsäkring, men det tog i de flesta europeiska länder lång tid innan förslag och tankar resulterade i lagar. Bakgrunden till socialförsäkringens lagar var vanligen den som hade förekommit hos Bismarck och i Tyskland. Man var inte alls på väg att i en positiv mening skapa en välfärdsstat med utpräglade sociala mål såsom har varit fallet i de nordiska länderna under andra delen av 1900-talet. Avsikten var att hindra vänsterpartiers frammarsch och att vinna den växande arbetarklassens stöd för regim och stat. Det är därför inte heller underligt att själva begreppet välfärdsstat inte kom i bruk. Välfärdsstaten som ord fick senare en positiv klang, men på 1800-talet var motiveringarna för det socialförsäkringssystem, som sedan i löftesrika termer utvecklades under främst andra hälften av 1900-talet, huvudsakligen negativa. Man ville hindra revolution och oroligheter.

Det var ont om teoretiska resonang om välfärden och välfärdsstaten. Motiveringarna för åtgärderna till socialförsäkring i lag och tillämpning var till en början, om inte direkt polisiära, dock mycket praktiskt politiska. Ett tydligt idéinnehåll fick tankegångarna kring välfärd eller snarare motarbetandet av onda förhållanden, när de socialistiska arbetarpartierna började utveckla sina program kring sekelskiftet mellan 1800- och 1900-talet. Detta var så att säga det andra skedet i utvecklingen av välfärdsstatens ideella grundlag. Välfärdsstaten blev en partipolitisk fråga och strävanden att utveckla välfärdsstaten hade klart vänsterpolitiska, främst socialdemokratiska förtecken, medan sambanden med samhällsvetenskapen och dess teoribildning var svaga.

Välfärdsstaten kom sent till sociologin

I utvecklingens perspektiv är det ingalunda märkligt att hänvisningar till välfärdsstaten länge förblev mycket sällsynta i sociologins både teori och empiri. I sociologins centrala, eller kanske vi rentav borde säga, modebetonade böcker efter det andra världskriget, under 1940-, 50- och under största delen av 1960-talet, saknades tankar om välfärdsstaten eller så kom de in i texterna så att säga bara i förbifarten. I de två inflytelserika, men olika inriktade Harvard-professorerna Talcott Parsons och George C. Homans centrala arbeten finns inga hänvisningar till välfärdsstaten. I den reviderade upplagan av Robert K. Mertons berömda arbete «Social Theory and Social Structure» (1957: 193–194) nämns i korthet välfärdsstaten en enda gång som ett exempel på hur Roosevelts New Deal-program innebar en minskning av det korrumperade amerikanska partipolitiska maskineriets betydelse och makt.

Välfärdsstatens frånvaro utmärkte ingalunda bara den amerikanska sociologin. Välfärdsstaten fanns inte heller med i de tongivande första nordiska böckerna i modern sociologi. I Torgny Segerstedts och Agne Lundquist i Sverige mycket centrala böcker «Människan i industrisamhället I–II» (1952, 1955) talas det inte om välfärdssamhället. Den centrala termen är industrisamhället, som blir en beteckning för alla mänskliga relationer i det av verkstadsindustri dominerade samhället. Såsom Anna Larsson (2001: 148) påpekar i sin avhandling om etableringen av sociologin i Sverige, var «undersökningens teoretiska grund Segerstedts teori om hur individer socialiseras in i gruppen och samhället». Det centrala sociala målet var trivsel, men ingalunda de villkor vi förknippar med välfärd och välfärdssamhället. De centrala norska böckerna från samma tid behandlar ofta avvikare, sociala konflikter och rättvisa, men direkta hänvisningar till välfärd och välfärdsstaten görs inte, såsom framgår vid en läsning av Vilhelm Auberts internationellt berömda «The Hidden Society» av år 1965. Samtidigt är det otvivelaktigt sant att en både nordisk och norsk styrningsmodell med välfärden som ett viktigt mål börjar växa fram under 1950- och 60-talen, såsom bl a Öyvind Österud (1986: 29) har påpekat, men det kan trots allt konstateras att dessa tankegångar ännu inte under 1950-talet och början av 1960-talet fick tydligt skriftliga och akademiskt motiverade uttryck. I Kaare Svalastogas stora arbete om det danska klasssystemet, «Prestige, Class, and Mobility» av år 1959 talas det i allmänna termer om «welfare variables» (s. 204) utan några hänvisningar till eller tankar om vad som kunde definiera ett välfärdssamhälle. I Erik Allardts och Yrjö Littunens på många håll använda lärobok «Sociologi», vars första finska upplaga utkom år 1958 och första svenska upplaga år 1962, talas det inte om välfärdssamhället ens i den åttonde upplagan av år 1976, även om många av välfärdspolitikens institutioner såsom sjukvården berörs i huvudsak för att kunna beskriva strukturen av kontrollsysteem och olika samhällsliga mekanismer. I fortsättningen på Allardts och Littunens sociologi, d.v.s i Allardts «Sociologi, symbolmiljö, samhällsstruktur och institutioner» av år 1985 behandlas sedan välfärdspolitiken systematiskt som en betydelsefull samhällsinstitution (s. 199–203). Det var en symptomatisk förändring och visar hur socialpolitiken och välfärdssamhället småningom hade fått en institutionaliserad och teoretiskt legitim plats inom sociologin.

Välfärdspolitiska resonemang hade dock börjat komma med i socialvetenskapen under tidsperioden under och omedelbart efter det andra världskriget. Särskilt viktigt

var två briter, på det praktiska planet socialpolitikern William Beveridge och på det teoretiska planet sociologen T.H. Marshall. Beveridge presenterade mitt under kriget år 1942 ett storstilat och nydanande system för obligatoriska socialförsäkringar, den s.k. Beveridge-planen. Marshall (1965) gav begreppet medborgarskap ett nytt innehåll genom att skilja på tre medborgarrättigheter:

(1) individuella rättigheter såsom individens rätt till personlig frihet, yttrandefrihet, frihet att ingå avtal etc., (2) politiska rättigheter såsom allmän och lika rösträtt och (3) sociala rättigheter såsom rätt till en rimlig levnadsnivå, utbildning och möjligheter att utnyttja kulturutbudet. Marshalls idéer spelade en viktig roll särskilt för etableringen av politisk sociologi efter det andra världskriget. Han och hans tankar drogs också på Lipsets och Rokkans (1970: 6) försorg med i arbetet inom kommittén för politisk sociologi under dess första aktiva skede.

De sociala indikatorernas intåg

1960- och 1970-talen blev de s.k. sociala indikatorernas årtionden. Mått på befolkningens sociala tillstånd, välbefinnande och social förändring hade för all del varit viktiga både före och efter 60- och 70- talen, men det var under dessa årtionden konstruktionen av och den sociala rapporteringen med hjälp av indikatorer på välfärd växte fram som en stor intellektuell rörelse och tänktes som en central socialvetenskaplig verksamhet. I själva verket var de sociala indikatorerna i centrala avseenden en spegel av samhällsutvecklingen. De är av stort inte bara vetenskapshistoriskt, utan också samhällshistoriskt intresse.

Det är värt att notera att vid utvecklingen av välfärdsindikatorer var de nordiska länderna med Sverige som en spjutspets tidigt ute. I USA grundades the Center for Coordination of Research on Social Indicators med säte i Washington D.C. år 1972 och år 1973 publicerades dess första rapport med namnet Social Indicators (Zapf 1973: 20–40). Då hade det svenska arbetet på att noggrant mäta välfärdens nivå och olika komponenter redan pågått i flera år. Arbetet intierades på regeringsnivå och inom den svenska socialdemokratin och fick kanske just därför redan från början en stark ställning och stöd som socialvetenskaplig forskningsverksamhet.

Det svenska forskningsinitiativet: individens resurser

Välfärdspolitikens slutliga intåg i sociologin skedde otvivelaktigt främst genom att en stor sociologisk-statistisk kartläggning av den svenska befolkningens levnadsförhållanden under namn av Levnadsnivåundersökningen utfördes som en del av den statliga Låginkomstutredningen. Sociologen Sten Johansson anknöts 1967 att planera undersökningen. Insamlingen av data med hjälp av ett noggrant utvecklat frågeformulär och intervjuer av ca 6000 personer sattes i gång i början av året 1968. År 1969 beslöt Utredningen att analysen och rapporteringen skulle göras i anknytning till den Sociologiska institutionen i Uppsala. Då knöts Robert Erikson och Lena Johansson

till undersökningen. Så uppstod den forskargrupp som snart institutionaliserade som Institutet för Social Forskning, populärt kallad SOFI. Den inledande, teoretiska rapporten «Om levnadsnivåundersökningen», skriven av Sten Johansson, publicerades 1970. Den innehöll viktiga teoretiska överväganden och resonemang. Den följdes snart av flera, år 1971 publicerade rapporter om forskargruppens teoretiskt motiverade centrala nio komponenter i levnadsnivån. Teoretiskt och metodologiskt viktiga rapporter skrevs bl a av Robert Erikson (1971) om den sociala rörligheten, av Lena Johansson (1971) om utbildningen och av Sten Johansson om de politiska resurserna (1971).

SOFIS fortsatta existens och verksamhet fastställdes av Riksdagen med en statsverksproposition 1974. Institutets uppgift skulle vara att utveckla forskningsmetoderna på området och att söka konkretisera idén om en löpande social rapportering (Johansson 1979: 5–8). Sverige och Sofi var först på plan, men undersökningen av levnadsnivån fick snabbt efterföljare i alla nordiska länder. Att undersöka levnadsförhållanden var inte heller varken internationellt och nordiskt i och för sig en nyhet. Fram till 1960-talet hade man ofta utgått från att BNP, bruttonationalprodukten, var ett tillräckligt mått på olika länders välfärd, men kanske främst på grund av socialforskningens utveckling hade man allmänt börjat se detta enkla ekonomiska mått som klart otillfredsställande. Under ledning av främst den polskfödde forskaren Jan Drewnowski (Drewnowski och Scott 1966) hade man från början av 1960-talet inom FN börjat analysera levnadsnivån i världens länder med hjälp av en lista på nio komponenter, som i många avseenden liknade den svenska undersökningens nio komponenter. Förteckningarna skilde sig i fråga om ungefär hälften av komponenter från varandra, men ännu viktigare var olikheten i teoretiska motiveringar. FN:s och Drewnowskis lista var gjord utan egentliga teoretiska överväganden, men bakom listan fanns utan tvivel antagandet att komponenterna skulle spegla vad som är viktigt i konsumtionen för att människor skall kunna leva ett drägligt liv. Låginkomstutredningen och levnadsnivåundersökningen utgick från att levnadsnivån måste kunna sporra människor till aktivitet och utgick därför från antagandet att komponenterna skall definieras i termer av människornas förfogande över resurser med hjälp av vilka de kan kontrollera och styra sitt eget liv. Med utgångspunkt i den brittiske sociologen och socialpolitikern Richard Titmuss (1958) resonemang om människan som en aktivt resursbrukande varelse definierade de svenska levnadsnivåforskarna levnadsnivån med hjälp av «individens förfogande över resurser i pengar, ägodelar, kunskaper, psykisk och fysisk energi, sociala relationer, säkerhet m.m., med vars hjälp individen kan kontrollera och medvetet styra sina livsvillkor» (Johansson 1970: 25). Man kom då fram till en lista på följande nio komponenter:

- hälsa
- kostvanor
- bostad
- uppväxtförhållanden samt relationer med familj och vänner
- utbildning
- sysselsättning och arbetsplatsförhållanden

- ekonomiska resurser
- fritid och rekreation
- politiska resurser

I dag har vi blivit så vana vid förteckningens komponenter att vi ofta upplever dem som triviala. När listan framfördes var den allt annat än trivial. Sten Johansson har berättat att när levnadsnivåundersökningen sattes i gång visste forskarna till en början inte vad de skulle undersöka. Åtminstone enligt Sten Johanssons muntliga beskrivning spelade forskarna under den första tiden huvudsakligen schack. Detta är en inom socialvetenskapen vanlig situation. Det gäller att konstruera och se den sociala verkligheten på ett nytt sätt. Att skapa ett nytt grepp om problemen är inte alls lätt och det nya greppet föds först efter mycket osynligt funderande och stor vanda. När man sedan medvetandegjort problemen och vad som är viktigt i beskrivningen av den sociala verkligheten, uppfattas upprepningar av den sociala konstruktionen ofta som självklar och trivial. Drewnowskis och Sten Johanssons listor verkar också vid första ögonkastet att vara mycket lika varandra. Olikheter är dock påfallande. I Drewnowskis förteckning betonas konsumtionen och den tillfredsställelse som uppstår vid ett konstant flöde av varor och konsumtionsartiklar.

Levnadsnivåundersökningen utgick däremot som sagt från de resurser med vars hjälp individen kan styra sitt liv. Också den svenska levnadsnivåundersökningen hade sina begränsningar. När tyngdpunkten läggs vid resurser, betonas ganska starkt materiella förhållanden och åtminstone yttre omständigheter, som består av utanför människan existerande manipulerbara faktorer. Människan har emellertid också en mängd sociala, personliga behov som påverkar hennes välbefinnande. Att betona behov eller att betona resurser är ett av de centrala alternativen när man vill mäta och beskriva människors välfärd. Till den problematiken skall vi återkomma inom kort.

Det är skäl att notera att den svenska levnadsnivåundersökningen utan tvivel hade en påfallande politisk bakgrund i den svenska socialdemokratin. Vad som är viktigt och anmärkningsvärt är att undersökningen från början också kopplades till sociologisk teori. Båda anknytningarna framstår tydligt i en artikel som Robert Erikson (1993: 67–83) skrivit i ett sammelvärk om begreppet livskvalitet. Han betonar att välfärdsundersökningar kan ha två olika centrala målsättningar. De kan sträva till att eliminera fattigdom eller alternativt till att bekämpa ojämlikhet. Erikson betonar hur de svenska välfärdsundersökningarna som sitt centrala mål har satt kampen mot bristen på jämlikhet. Det är, kan man rimligtvis antaga, delvis en följd av att det svenska samhället inte har haft fattiga, som lever i stor misär. När det finns sådana, är det naturligt att sätta in den första stöten mot de verkligt eländiga förhållandena och låta arbetet på jämlikhet vänta. När man såsom Johan Galtung (1975: 523–555) i sin diskussion om valet av indikatorer inriktade sig på att studera hela världens utveckling, blir kampen mot fattigdom och verklig misär den centrala målsättningen, medan arbetet för jämlikhet snarare blir ett av medlen till att förbättra förhållandena. Hur som helst, i Sverige sattes strävan till jämlikhet som det centrala politiska målet för välfärdsundersökningarna. Det kan som sagt på helt rimliga grunder existera olika målsättningar för välfärds-mätningarna. Två stora alternativ är att man betonar variabler, som anger människornas

resurser, med vilka de kan styra sitt liv eller variabler, som beskriver brist på behovstillfredsställelse.

Samtidigt som Erikson betonar arbetet för jämlikhet, hänvisar han systematiskt till nödvändigheten att bygga och använda teori. Rubriken i det sista stycket i Eriksons uppsats heter också «A Political Theory of Social Reporting». Det är värt att observera den tvåfaldiga bakgrunden. När man bedriver välfärdsforskning är det inte bara rimligt utan också nödvändigt att ha både politiska och forskningsmässigt begrundade mål.

Resurser, behov eller önskningar?

De andra nordiska länderna följde vid uppbyggnaden av sociala indikatorer och välfärdsräkningar mycket snart Sverige i spåren. Alla kunde bygga på SOFIS uppläggningar och erfarenheter, men det fanns dock olikheter, som ganska klart berodde på vissa divergenser i synen på vad som är viktigt vid mätningar av välfärden (Wolvén 1990: 17–49). Antingen önskade man nansera den starka koncentrationen på resurser eller helt övergå till behovsdefinitioner av välfärden. Ändå blev uppsättningen av enskilda komponenter, som man önskade mäta, delvis densamma.

Trots vissa olikheter i tillämpningarna finns det en gemensam utgångspunkt i alla nordiska levnadsnivåundersökningar. De undvek utopiska föreställningar om det ideala samhället och utgick i stället från att det gäller att undvika det onda samhället d v s onda förhållanden under vilka människor lider. De utgick från eller var åtminstone i sina utgångspunkter starkt besläktade med Karl Poppers tankar om att man skall undvika utopisk social planering och i stället syfta till en stegvis eller inkrementalistisk samhällspolitik. Som en popularisering kan man säga att Poppers argumentering utgår från att människor i stort sett kan komma överens om vad som utgör onda förhållanden. Däremot kan idealiska förhållanden inte etableras med mindre att man förtrycker eller rentav slår ihjäl dem som tycker annorlunda. När Sten Johansson startade den nordiska drifven att utföra levnadsnivåundersökningar hänvisade han uttryckligen till Karl Popper och vikten att explicit utgå från onda förhållanden (Johansson 1970: 28).

Den norska «Levekårsundersökelsens» slutrapport publicerades år 1976 (NOU 1976:28) och den danska rapporten om «Fordelingen av levekårene» kom några år senare. Den norska rapporten, författad av Tor Rødseth, Gudmund Hernes, Asbjørn Aase och Stein Ringen hade haft en förankring i flera forskningsinstitutioner, men den teoretiskt mest inflytelserika institutionen var Sosiologisk Institutt i Bergen. Arbetet hade börjat på basen av en kunglig resolution av den 3 mars 1972. Den danska rapporten var gjord på Socialforskningsinstituttet och skriven av Erik Jörgen Hansen. Den var byggd på en riksomfattande surveyundersökning i 1976.

Före de norska och danska rapporterna hade Erik Allardt publicerat resultaten av en nordisk jämförelse på svenska och finska år 1975. Den byggde på ett helt universitetsbaserat projekt och var utförd vid Forskningsgruppen för komparativ sociologi vid Helsingfors universitet. Forskningsråden i de olika nordiska länderna hade bekostat den på intervjuer baserade fältforskningen i var sitt land och intervjuerna var utförda av ländernas Gallup-institut. Som ett nostalgiskt minne från den tidens oskyldiga

offentlighet kan nämnas att när intervjuerna utförts, sändes frågeformulären med de intervjuades namn till den finska forskningsgruppen för kodning och bearbetning. Undantaget var de norska formulären från vilka Norsk Gallup Institutt hade klippt bort namnen. Norge var också såtillvida ett undantag att den norska psykologföreningen till en början motsatte sig frågeformuläret, som påstods innehålla kliniska frågor. Med hjälp av professor Örjar Öyen blev dock frågeformuläret slutligen godkänt. Den centrala, sammanfattande slutrapporten var Erik Allardts «Att ha, att älska, att vara. Om välfärd i Norden» av år 1975, men forskningsgruppen utgav också flera specialrapporter såsom Hannu Uusitalos doktorsavhandling «Income and Welfare. A Study of Income as a Component of Welfare in the Scandinavian Countries» (1975). Den finländska rapporten utgick tydligast från en behovsbaserad definition, men också de norska och danska rapporterna undvek ensidigt resursbaserade definitioner. Den norska levkårsundersökelsen ifrågasatte det ekonomiska behovsbegreppet och framhöll att det är viktigt att beakta både materiella och psykologiska behov. Den norska undersökningen initierade också belysande diskussioner om individernas eller myndigheternas värderingar skall utgöra grunden vid välfärdsundersökningar, om individen eller hushållet skall utgöra analysenheten och om innebörden av begreppet jämlikhet. Diskussionerna fortsatte i den danska rapporten, som alldeles särskilt strävade att analysera om den traditionella fördelningspolitiken hade lyckats skapa mer välfärd.

Både de norska och danska undersökningarna utgick till en början från att det centrala i välfärden är problemet i vilken grad människors behov tillfredsställs. Svårigheten att mäta och precisera behoven gjorde dock att man med hjälp av av ganska allmänna formuleringar undvek att helt och hållet definiera välfärden med hjälp av behoven. I samhällspolitiska utredningar blir också frågan om hur välfärden teoretiskt skall definieras av en mindre betydelse. I de nordiska samhällena har det funnits en viss grad av enighet eller åtminstone likhet i uppfattningarna om vad som är viktigt i välfärden.

Behoven är som sagt svårare att hantera och mäta empiriskt än avsaknaden och förekomsten av resurser med vilka man kan styra sitt liv. När man explicit utgår från de onda förhållandena finns det dock ett enkelt sätt att definiera behov. I «The Varieties of Goodness» säger Georg Henrik von Wright (1963: 108) att människan behöver sådant som hjälper henne att undvika lidande och plågor. Detta ger en god allmän definition av behovsbegreppet men den säger dock inte vilka behoven är. När man utgår från behovsbegreppet, utsträcker man kriterierna eller kraven på vad som utgör ett liv utan onda förhållanden betydligt utöver vad man kan nå med resursbegreppet. Människan behöver inte bara acceptabla och rimliga yttre och opersonliga förhållanden, utan också kärlek, omsorg och möjligheter att forma och leva ut sociala identiteter. Detta var också utgångspunkten till mina välfärdsdimensioner, att Älska och att Vara, på engelska Loving och Being. Av mina välfärdsdimensioner motsvarade att Ha, Having den materiella och opersonliga välfärd, som också kunde definieras med hjälp av resurser, medan att Älska och att Vara anknöt till människans behov. I Erik Allardts terminologi sades Having höra till levnadsnivån medan att Älska, Loving och att Vara, Being karakteriserades som livskvalitet.

I de nordiska välfärdsrättningarna var det antingen resurserna eller behoven, som skulle utgöra alternativen i synen på eller definitionen av välfärd. Inom den

internationella forskningen och diskussionen fanns det emellertid ännu ett tredje, ofta använt och starkt alternativ. I anglosachsiska, isynnerhet nordamerikanska undersökningar betonades människors subjektiva bedömning av sin välfärd och tillfredsställelse mycket starkt «When individuals themselves evaluate their well-being, they depend on the quality of their own experience, their feeling of being happy, or contended, their sense of well-being» skriver Angus Campbell (1981: 14) och tar också människornas subjektiva bedömningar som kriteriet på välbefinnande i USA. Distinktionen mellan behov, needs och önskningsar, wants anknyter till skillnaden mellan de amerikanska och nordiska uppfattningarna. Inte bara resurserna utan också behoven uttrycker så att säga någonting objektivt och skall utgå från vad människor faktiskt lider eller plågas av. Önskningarna, «wants», är däremot subjektiva och beskriver vad människor uttryckligen säger sig önska. Forskningsmässigt mäts önskningarna huvudsakligen genom att mäta attityder, medan behoven och behovstillfredsställelse undersöks genom att beskriva och mäta faktiska förhållanden.

Skillnaderna mellan objektiva kriterier på och subjektiva uppfattningar om välfärd skulle inte vara problematisk om det mellan dem regelmässigt skulle råda starka korrelationer eller samband. Detta är emellertid inte fallet. Vid den nordiska jämförande undersökningen undersökte vi välfärden med både objektiva och subjektiva kriterier. Vi försökte t.ex mäta människornas faktiska objektiva välfärd och deras subjektiva tillfredsställelse på olika livsområden. I allmänhet höll sig korrelationerna kring noll. Ett litet undantag utgjorde inkomsten och tillfredsställelsen med inkomsten, men också på den punkten var korrelationerna mycket låga. I Danmark var korrelationen mellan faktisk inkomst och tillfredsställelsen med inkomsten 0.13, i Finland 0.14, i Norge 0.17 och i Sverige 0.12 (Allardt 1978: 207). Allt som allt, i de nordiska länderna på 1970-talet var korrelationen mellan s k objektiv och subjektiv välfärd praktiskt taget noll. Det är möjligt att det finns tider och samhällen där denna korrelation är betydligt högre, men det skulle då gälla att bestämma betingelserna för denna korrelations variationer. Hur som helst, man kan inte från de subjektiva uppfattningarna sluta sig till den objektiva välfärdsnivån. Bristen på samband mellan objektiv och subjektiv välfärd beror antagligen på att välbärgade människor med goda inkomster mycket lättare kan artikulera de minsta brister i sin tillfredsställelse, medan fattiga människor i svårigheter saknar den förmågan eller helt enkelt har passiviserats så mycket att de inte orkar eller kan uttrycka bristerna i sitt liv.

Det är klart att prioriseringen av objektiv eller subjektiv välfärd också har en politisk bakgrund. Den subjektiva definitionen av välfärd bygger mycket på en utilitaristisk syn, som passar ihop med kapitalism och nyliberalism. Den objektiva synen på välfärd har socialistiska eller socialdemokratiska rötter. Man måste se till att människor kan få sina behov tillfredsställda oberoende om hur bra de kan artikulera dem. Det är också lätt att peka ut mänskliga problem i båda definitionerna. Den subjektiva synen för lätt till en konservativ bias och gynnar dem som kan artikulera sina problem. En mycket stor och samlad forskningserfarenhet tyder på att rika och i stort sett tillfredsställda människor lättare kan artikulera sin brist på behovstillfredsställelse. Den objektiva metoden att definiera välfärd leder däremot lätt till politisk dogmatism och till att politiker formulerar vad som är viktigt i välfärden och vad människor behöver. Välfärds mätningarna i de nordiska länderna har i allmänhet försökt undvika en konservativ bias, medan de

amerikanska välfärdsrätarna har försökt undvika en socialdemokratiskt färgad välfärdsideologisk bias.

Utgångspunkterna vid den komparativa, nordiska jämförelsen

Vid den undersökning, som utfördes vid Forskningsgruppen för komparativ sociologi i Helsingfors, var strävan att beakta både objektiv och subjektiv välfärd. Frågorna vid den surveyundersökning, som Forskningsgruppen för komparativ sociologi år 1971 lät utföra i alla nordiska länder, innehöll frågor om både faktiska förhållanden samt om attityder och känslor. Dessutom fanns ju indelningen i levnadsnivå, som tog fasta på de yttre levnadsnivåbetingelserna och i livskvalitet, som berörde människornas sociala relationer och möjligheter att bygga upp en social identitet. Utgångspunkten kan beskrivas med hjälp av ett fyrfält:

	Objektiv välfärd	Subjektivt om missnöje och lycka
Levnadsnivå	1. Materiella resurser	3. Känslor av missnöje med de materiella villkoren
Livskvalitet	2. Relationer till andra människor, samhället och sig själv	4. Subjektiva uppfattningar om lycka och förhållandet till andra människor

Vid analysen av den nordiska välfärdsundersökningens data behandlades den objektiva välfärden oftare och mer systematiskt än den subjektiva välfärden. Det berodde delvis på att det ofta var viktigt att kunna göra hänvisningar till undersökningarna av de enskilda nordiska länderna. De hade som sagt huvudsakligen varit inriktade på den objektiva välfärden. I Hannu Uusitalos undersökningar av inkomst och levnadsnivå behandlades praktiskt taget enbart de objektiva kriterierna, medan Magdalena Jaakkola (1983) i sina undersökningar av välfärden bland finska immigranter i Sverige också beaktade subjektiva faktorer och personliga uppfattningar.

Problematik kring gemenskap och identiteter

Vid den nordiska jämförelsen användes vid mätningen av levnadsnivå, Having, i stort sett, men tyvärr icke dock lika utförligt, de komponenter, som hade introducerats av svenska SOFI. Mätningarna av de mänskliga relationerna. Loving, var helt nya och blottade också vissa försummelser. Dessa har jag redovisat i en artikel i Tidsskrift for Velferdsforskning år 1998 (ss. 126–127) och här upprepar jag bara i korthet de viktigaste av mina försummelser. Vid vår undersökning var kategorin Loving indelad i tre komponenter. Vi studerade och mätte de intervjuades antal vänner, kontakter inom lokalsamhället samt kontakterna inom familjen och släkten. Dylika relationer av gemenskap ger både psykiskt stöd och skydd mot yttre illvilliga krafter. Det visade sig ganska snart vid intervjuerna att för många nordiska medborgare är arbetsmiljön och

föreningar av folkrörelsetyp i stort sett lika viktiga som de tre redan nämnda som källor till skydd och gemenskap. Vi kunde konstatera detta, men vi kunde inte i efterhand mäta omfattningen av dessa kontakter.

Ännu viktigare är kanske att gemenskap inte bara är ett värde och ett eftersträfvansvärt tillstånd, utan ibland också en källa till elakhet. Det är välkänt att man i gemenskapens och t o m i kärlekspredikande religioners namn ibland visat stor grymhet. Det därför viktigt att vid diskussionen av gemenskap också beakta dess problematiska sidor. En sådan analys är ingalunda omöjlig såsom Martha Nussbaums «Loves Knowledge» (1990) visar. Grymheter och allvarliga brister i medkänsla måste i det goda samhället bekämpas.

Vid den nordiska jämförande undersökningen uttrycktes den tredje värdekategorin med metaforen att Vara, på engelska Being. Den beskrevs till en början som människans behov av att förverkliga sig själv. Det förefaller nu bättre att säga att människan har behov av att besitta och leva ut en definitiv social identitet, en självbild och självuppfattning, som också delas av andra människor i hennes omgivning. Socialpsykologiska undersökningar har visat hur människor, som inte kan bilda en någorlunda enhetlig bild av sig själv, sin kompetens och sina lojaliteter, ofta är i stora svårigheter, som tenderar att leda till antingen aggression eller apati. Hur och i vilken mån behovet av en social identitet är tillfredsställt är inte särskilt lätt att mäta vid en intervjuundersökning. Vi försökte få intervjuobjekten att ange sitt anseende som människa och person, sin oersättlighet, sin aktivitet som medborgare, sina möjligheter att odla sina särintressen och hur andra människor respekterar den grupp de tillhör. Frågor av den typen utgjorde grunden till våra försök att bestämma i vilken grad de intervjuade hade kunnat tillfredsställa sitt behov av en social identitet.

Välfärdsstatens och den sociala rapporteringens förstelning

Avsikten här har varit att beskriva hur den sociala rapporteringen historiskt växte fram som ett viktigt socialvetenskapligt instrument. Resonemangen och motiveringarna för urvalet av indikatorer var ingalunda enbart tekniska och metodiska, utan de hade en stark anknytning till både allmän samhällsteori och den politiska utvecklingen i olika samhällen. De olika modellerna, exempelvis den nordiska, den mellaneuropeiska och den anglosachsiska för hur välfärd skall utvecklas och välfärdsamhället skall konstrueras hade diskuterats och problematiserats både av forskare och politiker. Diskussionen och en skapande utbyggnad av sociala indikatorer och den sociala rapporteringen skedde i stort sett under 1950-, 1960- och 1970-talen. Dessa har också bl a i boken «Welfare States in Transition» redigerad av Gösta Esping-Andersen (1996: 1–3) kallats den gyllene tiden för utbyggnaden av välfärdsstaten, isynnerhet den nordiska välfärdsstaten. Utbyggnaden av välfärdsstaten var förstås själva grunden för det socialvetenskapliga intresset för utvecklingen av sociala indikatorer. Perioden utmärktes av snabb ekonomisk tillväxt, låg inflation och hög sysselsättning. Vad man kallar den nordiska modellen med ett institutionellt utbyggt system för universell socialförsäkring och pensionsförmåner var i Danmark, Norge och Sverige i stort sett utformad kring år 1960.

Finland kom något senare, men redan omkring år 1965 hade man där uppnått den allmänna nordiska nivån.

I slutet på 1980-talet uppstod i alla utvecklade industrisamhällen ekonomiska problem, som började upplevas som hot mot välfärdsstaten. Problemen hade viktiga grunder i både demografiska och teknologiska förändringar. Bl a hade de europeiska samhällenas ålderstrukturer förändrats så att det fanns ett ökat antal åldringar att omhändertas, samtidigt som den informationsteknologiska revolutionen hade gjort att en mängd tidigare viktiga jobb överflödiga med en ökad arbetslöshet som följd. I den politiska diskussionen var det inte längre en fråga om att utveckla välfärdsstaten, utan problemet hade blivit att bevara den. Trots hoten mot välfärdsstaten har den inte heller eliminerats, men den har genom vissa nedskärningar i de sociala utgifterna blivit naggad i kanterna. Nordiska attitydundersökningar visar dock att befolkningen önskar bevara välfärdsstaten även om inställningen är utsatt för små fluktuationer. Inställningen till de olika slagen av välfärdsservice varierar, men i huvudsak önskar de nordiska befolkningarna bevara välfärdsstatens institutioner (Andersen m.fl. 1999: 235–257).

Ifråga om välfärdsindikatorerna kan man säga att de fortfarande är viktiga och systematiskt används, men samtidigt har inte forskningen med välfärdsindikatorer alls samma vind i seglen eller väcker samma akademiska entusiasm som under 1950-, 1960- och 1970-talen. Forskningen är inte inriktad på att definiera och utveckla välfärdsstaten, utan snarare på att visa vad som har bevarats och kan bevaras. Det är också påfallande att forskningen med hjälp av välfärdsindikatorer och kring välfärdsstatens predikament alltmer övertagits av statistiska centralbyråer eller med dem jämförbara internationella institut.

Forskningen kring välfärdsstaten har också i allt mindre grad än tidigare varit uppbyggd kring analyser av välfärdssamhällets målsättningar. Den är allt mer inriktad på välfärdsstatens kostnader och dess ekonomiska konsekvenser. I det tidigare citerade sammelterket redigerat av Gösta Esping-Andersen skriver John D. Stephens (1996: 60) om Sverige, som dock var spjutspetsen vid den nordiska välfärdsstatens uppbyggnad, bl a följande: «The recent Swedish experience suggests...that future directions will be determined by cost considerations» och «Further marketization of transfer programmes also seems likely».

Studiet av välfärdsindikatorernas både frammarsch och nuvarande förstelning är ett intressant exempel på socialvetenskapens starka anknytningar till samhällsutvecklingen. Vetenskapshistoriskt är det därför också givande att belysa välfärdsindikatorernas tydliga samband med de europeiska och nordiska samhällenas utveckling under 1900-talet. Välfärdsindikatorerna blev under främst 1960- och 1970- talet både politiskt och samhällsvetenskapligt intressanta och viktiga. De anknöt mycket klart till den slutliga utbyggnaden av välfärdsstaten. Konstruktionen av indikatorer genererade inte bara metodiska problem utan också teoretiskt stimulerande diskussioner om samhällets utveckling. I dag rör diskussioner om socialindikatorerna nästan enbart tekniska och metodiska problem. Indikatorkonstruktionen som socialvetenskaplig verksamhet har också alltmer förskjutits från universiteten till statistiska centralbyråer och institutioner inriktade på rutinmässig insamling av data. Vad detta innebär samhällsfilosofiskt och ideologiskt är ingalunda självklart, men det förefaller troligt att metodutvecklingen har

ett samband med en globaliserad marknadsutveckling och förstärkta nyliberala betoningar.

References

- Allardt, E. (1975) *Att ha, att älska, att vara. Om välfärd i Norden*. Lund: Argos.
- Allardt, E. (1978) «The Relationship between Objective and Subjective Indicators in the Light of a Comparative Study», i R. F. Tomasson (red.): *Comparative Studies in Sociology*. Greenwich: Jai Press.
- Allardt, E. (1985) *Sociologi, symbolmiljö, samhällsstruktur och institutioner*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Allardt, E. (1998) «Det goda samhället: Välfärd, livsstil och medborgardygder», *Tidsskrift för Velferdsforskning*, I: 123–133.
- Andersen, J. Goul, P. A. Pettersen, S. Svallfors & H. Uusitalo (1999) «The legitimacy of the Nordic welfare states: trends, variations, cleavages», i M. Kautto et al. (red.): *Nordic Welfare Policy. Changing Welfare States*. London and New York: Routledge.
- Aubert, V. (1965) *The Hidden Society*. Totowa: the Bedminster Press.
- Campbell, A. (1981) *The Sense of Well-Being in America*. New York: McGraw Hill.
- Drewnowski, J. & W. Scott (1966) *The Level of Living Index*. UNRISD Report No 4.
- Erikson, R. (1971) *Uppväxtförhållanden och social rörlighet*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Erikson, R. (1993) «Descriptions of Inequality: The Swedish Approach to Welfare Research», i M. C. Nussbaum & A. Sen (red.): *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.
- Esping-Andersen, G. (1996) «After the Golden Age? Welfare State Dilemmas in a Global Economy», i G. Esping-Andersen (red.): *Welfare States in Transition. National Adaptations in Global Economics*. London: Sage.
- Galtung, J. (1975) «Measuring World Development - II», *Alternatives*, I: 523–555.
- Hansen, E. J. (1978) *Fordelingen af Levekårene*, Bind I, København: Socialforskningsinstituttet.
- Jaakkola, M. (1983) «Finnish Immigrants in Sweden». Helsinki: Research Group for Comparative Sociology, University of Helsinki.
- Johansson, L. (1971) *Utbildning – empirisk del*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Johansson, S. (1970) *Om levnadsnivåundersökningen*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Johansson, S. (1971) *Politiska resurser*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Johansson, S. (1979) *Mot en teori för social rapportering*. Stockholm: SOFI.
- Kuhnle, S. (1983) *Velferdsstatens utvikling, Norge i komparativt perspektiv*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Kuhnle, S. (1994) «Velferdsstatens idégrunnlag i perspektiv», i A. Hatland, S. Kuhnle & T. I. Romören (red.): *Den norske velferdsstaten*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Larsson, A. (2001) «Det moderna samhällets vetenskap. Om etableringen av sociologi i Sverige 1930–1955». Umeå: Institutionen för historiska studier.
- Levekårsundersökelsen, Slutrapport* (1978) Norges offentliga utredningar. Oslo: Universitetsforlaget, NOU 1976: 28.
- Marshall, T.H. (1950) *Class, Citizenship, and Social Development*. London: Cambridge University Press.
- Merton, R. K. (1957) *Social Theory and Social Structure*. Glencoe: The Free Press.
- Nussbaum, M. C. (1990) *Love's Knowledge. Essays on Philosophy and Literature*. Oxford: Clarendon Press.
- Rokkan, S. (1970) *Citizens, Elections, Parties. Approaches to the Study of the Processes of Development*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Segerstedt, T. & A. Lundquist (1952) *Människan i industrisamhället I – II*: 55. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och samhälle.

- Stephen, J. D. (1996) «The Scandinavian Welfare States. Achievements. Crisis and Prospects», i G. Esping-Andersen: *Welfare States in Transition. National Adaptations in Global Economics*. London: Sage.
- Svalastoga, K. (1959) *Prestige, Class, and Mobility*. Copenhagen: Gyldendal.
- Titmuss, R. (1958) *Essays on the Welfare State*. London: Allen & Unwin.
- Uusitalo, H. (1975) «Income and Welfare». Helsinki: Research Group for Comparative Sociology, University of Helsinki.
- Wolvén, L.-E. (1990) *Jakten på det goda livet – om konsten att fånga välfärd och livskvalitet*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- von Wright, G. H. (1963) *The Varieties of Goodness*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Zapf, W. (1974) «Social Indicators 1973. Comparisons with Social Reports of Other Nations», i R.A. van Dusen (red.): *Social Indicators 1973. A Review Symposium*. Washington D.C.: Social Science Research Council.
- Österud, Ö. (1986) «Nasjonalstaten Norge – en karakteriserende skisse», i L. Aldén, N. Rogoff-Ramsøy & Mariken Vaa (red.): *Det norske samfunn*, 3. utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

WORKING PAPERS ROKKANSENTERET (ISSN 1503-0946)

The publications can be ordered from Rokkansenteret, tel +47 55 58 97 10,
e-mail: post@rokkkan.uib.no, <http://www.rokkansenteret.uib.no>

2003

- 1-2003 *Tom Christensen og Per Læg Reid:* «Politisk styring og privatisering: holdninger i elitene og befolkningen». Mars 2003.
- 2-2003 *Ivar Bleiklie, Per Læg Reid and Marjoleine H. Wik:* «Changing Government Control in Norway: High Civil Service, Universities and Prisons». March 2003.
- 3-2003 *Badi H. Baltagi, Espen Bratberg and Tor Helge Holmås:* «A Panel Data Study of Physicians' Labor Supply: The Case of Norway». March 2003. HEB.
- 4-2003 *Kjell Erik Lommerud, Frode Meland and Lars Sørsgard:* «Unionised Oligopoly, Trade Liberalisation and Location Choice». March 2003. The Globalization Program.
- 5-2003 *Lise Hellebø:* «Nordic Alcohol Policy and Globalization as a Changing Force». April 2003.
- 6-2003 *Kim Ove Hommen:* «Tilsynsroller i samferdselssektoren». April 2003.
- 7-2003 *Tom Christensen and Per Læg Reid:* «Trust in Government – the Significance of Attitudes Towards Democracy, the Public Sector and Public Sector Reforms». April 2003.
- 8-2003 *Rune Ervik:* «Global Normative Standards and National Solutions for Pension Provision: The World Bank, ILO, Norway and South Africa in Comparative Perspective». April 2003. The Globalization Program.
- 9-2003 *Nanna Kildal:* «The Welfare State: Three Normative Tensions». Mai 2003.
- 10-2003 *Simon Neby:* «Politisk styring og institusjonell autonomi – tre illustrasjoner». Mai 2003.
- 11-2003 *Nina Beroven:* «Cross National Comparison and National Contexts: Is what we Compare Comparable?». July 2003. The Globalization Program.
- 12-2003 *Hilde Hatleskog Zeiner:* «Kontrollhensyn og kontrollpraksis. En studie av Food and Veterinary Office (FVO)». August 2003.
- 13-2003 *Nanna Kildal:* «Perspectives on Policy Transfer: The Case of the OECD». August 2003.
- 14-2003 *Erik Allardt:* «Two Lectures: Stein Rokkan and the Twentieth Century Social Science». «Den sociala rapporteringens tidstypiska förankring». September 2003.

2002

- 1-2002 *Håkon Høst:* «Lærlingeordning eller skolebasert utdanning i pleie- og omsorgsfagene?». April 2002.
- 2-2002 *Jan-Kåre Breivik, Hilde Haualand and Per Solvang:* «Rome – a Temporary Deaf City! Deaflympics 2001». June 2002.
- 3-2002 *Jan-Kåre Breivik, Hilde Haualand og Per Solvang:* «Roma – en midlertidig döv by! Deaflympics 2001». Juni 2002.
- 4-2002 *Christian Madsen:* «Spiller det noen rolle? – om hverdagen på nye og gamle sykehjem». Juni 2002.
- 5-2002 *Elin Aasmundrud Mathiesen:* «Fritt sykehusvalg. En teoretisk analyse av konkurranse i det norske sykehusmarkedet». Juni 2002. HEB.
- 6-2002 *Tor Helge Holmås:* «Keeping Nurses at Work: A Duration Analysis». June 2002. HEB.
- 7-2002 *Ingvild Halland Ørnsrud:* «Mål- og resultatstyring gjennom statlige budsjettreformer». Juli 2002.
- 8-2002 *Torstein Haaland:* «Tid, situasjonisme og institusjonell utakt i systemer». Juli 2002.

- 9-2002 *Kristin Strømsnes*: «Samspillet mellom frivillig organisering og demokrati: Teoretiske argument og empirisk dokumentasjon». August 2002.
- 10-2002 *Marjoleine Hooijkaas Wik*: «Mangfold eller konformitet? Likheter og forskjeller innenfor og mellom fem statlige tilknytningsformer». August 2002.
- 11-2002 *Knut Helland*: «Den opprinnelige symbiosen mellom fotball og presse». September 2002.
- 12-2002 *Nina Berven*: «National Politics and Global Ideas? Welfare, Work and Legitimacy in Norway and the United States». September 2002. The Globalization Program.
- 13-2002 *Johannes Hjellbrekke*: «Globalisering som utfordring til samfunnsvitskapane». September 2002. Globaliseringsprogrammet.
- 14-2002 *Atle Møen*: «Den globale produksjonen av symbol og kunnskap. Verdsflukt og verdsherredømme». September 2002. Globaliseringsprogrammet.
- 15-2002 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «Complex Patterns of Interaction and Influence Among Political and Administrative Leaders». October 2002.
- 16-2002 *Ivar Bleiklie*: «Hierarchy and Specialization. On Institutional Integration of Higher Education Systems». Oktober 2002.
- 17-002 *Per Læg Reid, Runolfur Smari Steinthorsson and Baldur Thorhallsson*: «Europeanization of Public Administration: Effects of the EU on the Central Administration in the Nordic States». November 2002.
- 18-2002 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «Trust in Government — the Relative Importance of Service Satisfaction, Political Factors and Demography». November 2002.
- 19-2002 *Marit Tjomsland*: «Arbeidsinnvandrings situasjonen i Norge etter 1975». November 2002. Globaliseringsprogrammet.
- 20-2002 *Augustín José Menéndez m.fl.*: «Taxing Europe. The Case for European Taxes in Federal Perspective». December 2002. The Globalization Program.
- 21-2002 *Fredrik Andersson and Kai A. Konrad*: «Globalization and Risky Human Capital Investment». December 2002. The Globalization Program.
- 22-2002 *Fredrik Andersson and Kai A. Konrad*: «Human Capital Investment and Globalization in Extortionary States». December 2002. The Globalization Program.
- 23-2002 *Anne Lise Fimreite, Yngve Flo og Jacob Aars*: «Generalistkommune og oppgavedifferensiering. Tre innlegg». Desember 2002.
- 24-2002 *Knut Grove*: «Frå privat initiativ til kommunalt monopol. Lysverk, sporvegar og renovasjon i Bergen og Oslo 1850–1935». Desember 2002.
- 25-2002 *Knut Grove*: «Mellom 'non-intervention' og 'samfundsvillie'. Statleg og kommunal regulering av økonomisk verksemd i Norge på 1800-talet». Desember 2002.
- 26-2002 *Dag Arne Christensen*: «Hovedtyper av valgordninger. Proporsjonalitet eller politisk styring?». Desember 2002.
- 27-2002 *Jan Erik Askildsen, Badi H. Baltagi and Tor Helge Holmås*: «Will Increased Wages Reduce Shortage of Nurses? A Panel Data Analysis of Nurses' Labour Supply». December 2002. HEB.
- 28-2002 *Sturla Gjesdal, Peder R. Ringdal, Kjell Haug and John Gunnar Mæland*: «Medical Predictors of Disability Pension in Long-Term Sickness Absence. December 2002. HEB.
- 29-2002 *Dag Arne Christensen og Jacob Aars*: «Teknologi og demokrati. Med norske kommuner på nett!». Desember 2002.

- 30-2002** *Jacob Aars*: «Byfolk og politikk. Gjennomgang av data fra en befolkningsundersøkelse i Bergen, Oslo og Tromsø». Desember 2002.
- 31-2002** *Hjørdis Grove*: «Kommunaliseringsprosessen i Århus 1850–1940». Desember 2002.